

VU Research Portal

'Leuker kunnen we het niet maken, wel existentieler'. Theologische agendapunten voor de kerk van nu

Stoppels, S.

published in

Geestkracht
2010

document version

Peer reviewed version

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Stoppels, S. (2010). 'Leuker kunnen we het niet maken, wel existentieler'. Theologische agendapunten voor de kerk van nu. *Geestkracht*, 44-51.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

This is a postprint of

'Leuker kunnen we het niet maken, wel existentieler'. Theologische agendapunten voor de kerk van nu

Stoppels, S.

Geestkracht, 44-51

Published version: no link available

Link VU-DARE: <http://hdl.handle.net/1871/33205>

(Article begins on next page)

‘Leuker kunnen we het niet maken, wel existentiëler’ Theologische agendapunten voor de kerk van nu¹

Oorspronkelijk gepubliceerd in ‘*GEESTkracht. Bulletin voor charismatische theologie*’, nummer 66, 2010/2, p. 44-51

Sake Stoppels

Aan uitdagingen op het terrein van kerkopbouw is momenteel geen enkel gebrek! Het is bepaald geen saai terrein, maar juist opwindend omdat we ons bevinden in een overgangstijd. We zien oude vormen en patronen afsterven en nieuwe opkomen. In deze bijdrage leg ik wat kwesties op tafel die in mijn ogen een zekere urgentie hebben en die vragen om diepgaand beraad. Ik bouw daarbij voort op wat ik schreef in mijn boek *Voor de verandering* dat in het vorige nummer van Geestkracht werd besproken.² Een aantal kwestie verdient in onze tijd een prominente plek op de kerkopbouwkundige agenda. In dit artikel bespreek ik er enkele. Gemeenschappelijk is hun theologische inhoud. In de theologie vallen zeer cruciale beslissingen als het gaat om kerkopbouw. Kerkopbouw is immers geen sociale technologie, maar wordt wezenlijk gestempeld door de theologie die er – al dan niet bewust – de basis van vormt. Ik acht de onderstaande punten ook van groot belang voor charismatische kringen. De charismatische vernieuwing richt zich immers zowel op de vernieuwing van individuele gelovigen als de vernieuwing en transformatie van geloofsgemeenschappen.

De herontdekking van het Evangelie

Ik begin met twee ervaringen. In ons dorp was een jonge vrouw via de Alpha-cursus bewust tot geloof gekomen en toegetreden tot de plaatselijke parochie. De pastores wijdden haar verder in in geloof en kerk en zij bereidde zich serieus en met verwachting voor op haar doop. Vanuit de parochie werd er echter door sommige zeer betrokken leden wat lacherig of zelfs schamper gedaan over haar bekering.

Een andere ervaring deed ik zelf op tijdens het schrijven van het boek *Als een kerk opnieuw begint*. Het boek is bedoeld als handboek voor missionaire gemeenschapsvorming en richt zich met name op kerkplanting ofwel gemeentestichting.³ Er is op dat vlak ook heel veel gaande in Nederland. Omdat deze wereld die we als auteurs ontdekten voor een deel zeer dynamisch, creatief, vernieuwend en vol *commitment* was, vertelde ik met enthousiasme over ons project. Vanuit de eigen PKN-kringen kreeg ik echter soms zeer gereserveerde reacties. ‘Wat bezielt je in hemelsnaam om in deze tijd serieus met gemeentestichting bezig te zijn...?!’⁴

Beide reacties hebben in mijn beleving gemeenschappelijk dat het er op lijkt dat we ons soms nog nauwelijks kunnen voorstellen hoe verrijkend en bevrijdend het Evangelie is. Voor ons, kerkmensen van den beginne, nu eenmaal behept met geloof, is het op zich misschien prima – we weten ook niet anders – maar een antenne hoe fundamenteel vernieuwend het Evangelie werkt in mensenlevens lijkt soms te ontbreken. In een kerkelijke gemeente werd eens gevraagd naar grondtonen die in het leven van de gemeente – bewust dan wel onbewust – klonken. Bij die vraag kwam het gevoel naar boven dat het Evangelie voor de huidige generatie kerkmensen nog prima is, maar dat je er in deze tijd bij buitenstaanders eigenlijk niet meer mee kunt aankomen. Die ondertoon in deze gemeente is bepaald geen incident, maar zal breed worden herkend, vermoed ik. Het is het besef dat het Evangelie van Jezus Christus zijn tijd heeft gehad. Onuitgesproken en onbewust leeft dat besef misschien wel heel breed binnen kerken. Daarom ligt hier in mijn ogen een grote uitdaging voor kerkopbouw. Verschillende vragen zijn te stellen. In hoeverre hebben we nog existentieel weet van de transformerende kracht van het Evangelie van Jezus Christus in een mensenleven? En (hoe)

wordt dat onderling gecommuniceerd? En is er nog grond om te proberen anderen in contact met Christus te brengen? Vanuit de charismatische vernieuwing kan een wezenlijke bijdrage worden geleverd aan de herontdekking van de transformerende kracht van het Evangelie. Het geloofsgesprek staat momenteel weer volop in de belangstelling en dat is ook hard nodig.⁵ Ik wijs in dit verband op het artikel van Henk de Roest in dit nummer van Geestkracht. Voor de weg naar buiten zal de weg naar binnen moeten worden gegaan. De CWN is geroepen om daaraan op creatieve wijze haar bijdrage te leveren.

Het Evangelie vraagt om duurzame gemeenschap.

Geloof vooronderstelt blijvende gemeenschap. Dat is in onze tijd van individualisering een aangelegen, gevoelig punt. Allerlei gemeentemodellen en -strategieën zoeken naar lossere verbanden en vormen en scheppen ruimte voor partiële identificatie en tijdelijke vormen van participatie.⁶ Gezien allerlei maatschappelijke ontwikkelingen is daar ook alle reden toe. Mensen zoeken naar 'lichte gemeenschappen' en het is de verantwoordelijkheid van de christelijke gemeente dergelijke zoektochten serieus te nemen. Ze zal inderdaad ook ruimte moeten scheppen voor andere vormen van betrokkenheid dan de klassieke. Maar dat zal ze enkel op vruchtbare wijze kunnen doen als de grondtoon die van een duurzame binding aan de zaak van het Evangelie is en blijft. Daaraan kan in mijn ogen niet getornd worden. In alles zal de kerk moeten laten doorklinken dat het goed en heilzaam is voor mensen als zij het aandurven zich duurzaam te verbinden met Jezus Christus en aan een gemeenschap van mensen die tracht in zijn voetsporen te leven. De kerk biedt aan mensen een gastvrije, dus niet dwingende ruimte, maar in die vrije ruimte moet wel de zuigkracht voelbaar zijn in de richting van de gemeenschappelijke weg van de navolging. Dit geluid vang ik maar weinig op in allerlei zoektochten naar hedendaagse gestalten van geloofsgemeenschap. De ruimte die wordt gevraagd voor 'lichte gemeenschappen' wordt in mijn ogen onvoldoende onder (gezonde!) spanning gehouden vanuit de totale aanspraak die het Evangelie op mensenlevens maakt. Nu vallen de navolging van Christus en het deelnemen aan een geloofsgemeenschap zeker niet samen, maar het laatste kan niet vruchtbaar worden doordacht zonder het eerste. Hoezeer ze ook ruimte zal moeten scheppen voor niet-klassieke vormen van participatie, de kerk zal ook blijvend de moed moeten hebben te blijven vragen om een 'ouderwets' engagement.⁷ 'Wie Geest zegt, zegt participatie', schreef Berkhof even bondig als treffend in zijn dogmatiek.⁸ Hij laat ook heel bewust de behandeling van 'de nieuwe gemeenschap' voorafgaan aan de behandeling van 'de vernieuwing van de mens'. Berkhof componeerde zijn boek in de roerige jaren '60 en '70 van de vorige eeuw, maar misschien meer dan ooit tevoren heeft deze compositie iets profetisch. De vraag naar het gemeenschapskarakter van de christelijke godsdienst is uiterst dringend en indringend in onze tijd van individualisering en subjectivering. Ik meen dat Berkhof's volgorde principieel juist is, hoezeer ik ook weet heb van het goede recht en de belangrijke plek van de individuele geloofsbeleving en de persoonlijke zoektocht. Berkhof's paradigma 'wie Geest zegt, zeg participatie' blijft echter onverminderd richtingbiedend voor de christelijke traditie, of deze nu vorm en inhoud krijgt in klassieke kerkelijke verbanden dan wel in nieuwe gestalten van christelijke geloofsgemeenschap. Zonder een gemeenschappelijk verband van *commitment* en discipline kan nooit voluit de kracht van het Evangelie geproefd worden.

Boeiend in dit verband is de ervaring van de woestijnvader Pachomius. Als kluizenaar ontvangt hij een aantal jonge mannen die hem vragen hen in te wijden in het monastieke leven. Hij vraagt hen bij hem te komen wonen zodat ze het monastieke leven ongedwongen en zonder verplichtingen van heel dichtbij kunnen proeven. Pachomius gaat er daarbij van uit dat ze vanuit zichzelf de discipline zullen oppakken die nodig is om als monnik te leven. Dat gebeurt echter niet. Integendeel, de mannen laten hem al het zware werk doen en groeien

totaal niet in het monastieke leven. Pachomius gaat er echter van uit dat blijvende nederigheid van zijn kant hen op den duur wel zal meezuigen naar een andere manier van leven, maar na een paar jaar moet hij constateren dat dit absoluut niet gebeurt. Zijn gasten zijn hem zelfs gaan minachten. Dat brengt hem er toe een aantal spelregels voor het samenleven in te stellen. En zo schept hij feitelijk de eerste kloosterorde. Dit ‘geregelde’ bestaan blijkt het begin te zijn van een stormachtige groei van het monastieke leven. Als Pachomius sterft, vinden we overal in Egypte kloostergemeenschappen met soms wel honderden monniken.⁹ Deze ervaring staft mij in de overtuiging dat de kerk iets van mensen mag en moet vragen. Dat is niet zozeer vanuit eigen kerkelijke belangen, maar primair vanuit het belang van de gelovige zelf. Toewijding en discipline scheppen ruimte voor ontvankelijkheid voor wat er van Godswege op ons af komt.

De kerk als gemeenschap van leerlingen

Het is zinnig op dit punt het beeld van participatie wat te verfijnen. Want het gaat me niet om continuering van ‘zware, gulzige gemeenschappen’ die mensen totaal opslokken.¹⁰ Om dit wat uit te werken, doe ik een beroep op de Amerikaanse theoloog E. Stanley Ott. Hij maakt onderscheid tussen lidmaatschap en discipelschap. Die twee vallen in de kerk naar zijn overtuiging ogen bepaald niet samen en daarom stelt hij in het kader van kerkopbouw een verschuiving voor: van ‘assuming discipleship’ naar ‘developing discipleship’.¹¹ Leerling zijn van Jezus Christus is allerm minst een vanzelfsprekendheid en valt bepaald niet samen met kerklidmaatschap. Hij komt daarom tot een aantal elementen die in zijn ogen constitutief zijn voor discipelschap. In de programmering van de gemeente dienen deze elementen als een toets voor de verschillende programma’s. Centraal criterium is steeds de vraag in hoeverre de programma’s de deelnemers helpen verder te komen op de weg van het leerling-zijn van Jezus Christus. Dat lijkt mij een wijs criterium. Ik wijs er in dit verband nog eens op dat in ‘de grote opdracht’ uit Mattheus 28 grammaticaal het accent ook ligt op het maken van leerlingen. De andere bekende werkwoorden uit deze opdracht – op weg gaan, dopen, leren – staan anders dan het ‘maak alle volken tot mijn leerlingen’ niet in de gebiedende wijs.¹² Kerkopbouwkundig lijkt mij de reflectie op het begrip ‘leerling’ in onze tijd van groot belang. Ik wijs hier terug naar de gereformeerde theoloog Kor Schippers die al in 1977 aandacht vroeg voor ‘de gemeente als leergemeenschap’.¹³ En uiteraard was ook hij de eerste niet. Prikkelend is zijn uitspraak dat we het leergehalte van een geloofsgemeenschap misschien wel het beste kunnen afmeten aan haar ‘missionaire spankracht’.¹⁴ Ik beperk me in dit artikel tot drie overwegingen bij discipelschap. Alle drie willen ze een spanning oproepen ten opzichte van gangbare kerkelijke denkpatronen.

Als eerste, het concept ‘leerling’ brengt ons vrijwel automatisch in de sfeer van ontwikkeling en groei. Leren van Jezus Christus betekent groeien in mens-zijn. Als we het zo formuleren, zitten we ook heel dicht in de buurt bij bladen als Hapinez, Linda, Libelle en Margriet. Henk de Roest attendeert ons in zijn nieuwste boek er op dat in veel artikelen in deze en andere bladen de grondtoon die van persoonlijke groei is.¹⁵ Het centrale concept ‘leerling’ in de christelijke traditie sluit daar goed bij aan. Een belangrijke vraag daarbij is wel in hoeverre er in de kerk echt een leercultuur is, een verlangen om verder te komen op de weg achter Jezus Christus aan. Om die vraag wat op scherp te stellen, kijken we even naar een denkbaar scenario. Er zijn kerkelijke gemeentes die zich presenteren op spirituele en paranormale beurzen. Misschien wel vanuit de gedachte dat de kerk in deze tijd eerder paranormaal dan normaal geacht kan worden. Zo’n stap vind ik een originele en verrassende zet omdat een kerkelijke gemeente op zo’n beurs helemaal niet verwacht wordt.¹⁶ De spannende vraag is dan wel wat de kerk daar zou willen presenteren; welke bijdrage kan ze leveren aan persoonlijke groei en groei in gemeenschap en hoe verhoudt zich dat aanbod dan tot andere aanbieders?

Ook voor gemeenten en parochies die zich niet gauw zullen presenteren op dit soort beurzen is dit mogelijk wel een leerzame vraag!

In de tweede plaats, leerling zijn behoedt ons voor gevoelsreligie, waarin onze eigen gevoelens en belevingen een dominante plek innemen. Leren is aanleren en afleren. Leren betekent dat we niet alleen varen op het kompas van gevoel en eigenbelang, maar leren luisteren naar de Stem die ook een Tegenstem zal blijken te zijn. In dit verband noem ik de begin dit jaar verschenen vertaalde bundeling van artikelen van de Amerikaanse theoloog Stanley Hauerwas. In het inleidende interview geeft hij onmiddellijk in alle scherpheid zijn visitekaartje af: ‘De kerk zegt tegen ons: ‘we gaan je geen verhaal geven dat je kunt kiezen. We maken jou deel van een verhaal dat jij niet gekozen hebt: het verhaal van God. Jij kunt God niet vormen, God gaat jou vormen. Je wordt gevormd doordat je deel wordt van deze gemeenschap, waardoor je jouw verhaal ontdekt.’¹⁷ We zijn hier wel heel ver verwijderd van *feel good religion*! De kerk zou hier het eerste deel van het motto van de belastingdienst kunnen overnemen: ‘leuker kunnen we het niet maken’. En in plaats van het ‘wel gemakkelijker’ van de belastingdienst, zou ze andere zaken kunnen aanbieden: ‘wel beter’ bijvoorbeeld of ook ‘wel existentiëler’ of ‘wel zinniger’. Provocerend zou ze zich zelfs met ‘wel moeilijker’ in de markt kunnen zetten! In een volgende paragraaf kom ik op deze thematiek terug.

Denken in termen van leerling-zijn of discipelschap verlegt in de derde plaats het accent van de kerk naar het Koninkrijk en dat is winst. Kerkopbouw kan soms kerkcentrisch worden ingevuld, terwijl het er primair om gaat dat mensen worden geholpen verder te komen op de weg achter Christus aan en te leven uit de volheid van de Geest. In een tijd waarin deelname aan kerkelijke activiteiten zwaar onder de druk van ieders drukke agenda staat, is het zaak de kerkelijke praxis te screenen op het leergehalte: in hoeverre draagt ons kerkelijk aanbod bij aan het leerling zijn of leerling worden van Jezus Christus in de praktijk van alledag?¹⁸ Op welke plekken kunnen we maximaal proeven van de vernieuwende werking van de Heilige Geest en de kracht van het Rijk? Die vragen worden in mijn ogen nog te weinig gesteld. Misschien moeten we wel toegroeien naar een kerk die met minimale middelen en een minimale tijdsinvestering maximale leermogelijkheden schept. We zullen in deze tijd moeten zoeken naar iets als evangelische efficiëntie.

Het Evangelie is confronterend.

Het denken in termen van leren en leerling zijn, helpt om het weerbarstige van het Evangelie een plek te geven. Hauerwas bracht die weerbarstigheid en dat tegendraadse hierboven al op indringende wijze onder woorden. Het gaat in de kerk bepaald niet over niks. Kerkverlating is daarom bij wijze van spreken al zo oud als het evangelie. Destijds had Jezus er zelf al mee te maken (Johannes 6:66). Zijn woorden vielen slecht, veel leerlingen(!) verkozen de lieve vrede boven het ongemakkelijke van een boodschap die tegen de haren instreek. Maar de vrede van God, die alle verstand te boven gaat (Filippenzen 4:7), blijkt werkelijk iets anders te zijn dan de lieve vrede. Leerling zijn in de gemeente van Christus betekent dat je bereid bent stappen te zetten op een weg die bepaald ook ongemakkelijke kanten heeft. Leerling zijn vraagt om grensoverschrijding, het betreden van nog onbekend land. De boodschap waar de kerk van leeft is ons niet op het lijf geschreven, maar rukt ons bij wijze van spreken de kleren van het lijf. Het roept ons weg uit de vanzelfsprekendheid. Naast de troost en de bevestiging, is er de tegenspraak, de uitdaging, de schop tegen de schenen. De kerk moet af en toe knap irritant zijn. Dat stoort af én dat werft. Huub Oosterhuis heeft die dubbelheid prachtig verwoord in een lied over de Schrift:

*“dat hoge woord, geschreven wit op zwart,
trouw van trouw, hoe heeft het ons bevrijd,*

*beschaamd, vervoerd, getroost, dan weer getart.
Hoe dorsten wij te weten wie Gij zijt.”¹⁹*

Jezus riep die dubbele beweging op en de kerk zou dat in zijn spoor ook moeten doen. *Comfort* en *challenge* horen bij elkaar in de kerk, maar het lijkt er op dat de kerk zich steeds meer gaat toeleggen op haar troostende, bevestigende rol. De godsdienstsociologen Dekker en Stoffels schrijven dat door de marktwerking en door de sterke concentratie van de kerk op het privé-leven van mensen de uitdagende, utopische functie verzwakt is geraakt.²⁰ Is het mede daarom dat niet primair de weerbarstigheid en het aanstootgevende van het Evangelie maken dat mensen de kerk vaarwel zeggen, maar veeleer het besef dat het allemaal niet zo veel uitmaakt?²¹ Leerlingen van Jezus Christus zijn daarentegen bereid zich te laten gezeggen door het Evangelie dat bevrijdt, vervoert troost, maar óók beschaamt en tart!²²

Het Evangelie als *mysterium tremendum ac fascinans*.

In 2006 verscheen van de hand van de praktisch theoloog Ruard Ganzevoort het boek *De hand van God en andere verhalen*. Het is een bundeling van opstellen waaruit zijn (praktisch) theologische positie helder wordt. Eén opstel gaat over de ambiguïteit van het heilige. Hij haalt in dit opstel instemmend de godsdienstwetenschapper Otto aan die het heilige, het numineuze typeerde met de woorden *mysterium tremendum ac fascinans*, een vreeswekkend en intrigerend mysterie, om het maar wat vrij te vertalen. Ganzevoort stelt dat we die vreeswekkende kant van God hebben weg getheologiseerd en dat God daarmee tandeloos en irrelevant is geworden in onze samenleving.²³ Daarmee is in zijn ogen het hart van de religie in het geding. Hij gaat heel ver door de ambiguïteit niet alleen in menselijke godsbeelden, maar ook in God zelf een plaats te geven. God is niet alleen maar goed. Dat is een ingrijpende theologische stap waarin ik niet mee kan gaan, maar hij raakt hier wel aan een thematiek die ook voor kerkopbouw uiterst relevant is. Daar waar er evenwicht is tussen de *tremor* – de vrees en het beven – aan de ene kant, en de *fascinatio* – de fascinatie, de betovering – aan de andere kant, is er in de ogen van Ganzevoort toekomst voor de religie. Hij ziet deze balans binnen het christendom het meest terug in de bevindelijke orthodoxie en de charismatische/pentecostale stromingen.²⁴ Dat is een opmerkelijke en ook eerlijke constatering omdat hij zich als gelovig mens en als theoloog juist gedistantieerd heeft van de kringen waarin dit dubbele denken gangbaar is. Ik zie zijn stellingname bevestigd in de omvang en intensiteit van missionaire projecten en in de verdeling van groei en krimp over stromingen en modaliteiten. We zouden eens vanuit dit denken naar het tremor- en het fascinatio-gehalte van geloofsgemeenschappen kunnen kijken. Als er nauwelijks fascinatie en ontzag is, dan gaat er bij krimp en verval misschien ook niet veel verloren. In het Johannes evangelie wordt de Geest een aantal keren aangeduid met *paraklètos*. De NBV vertaalt dat begrip met ‘pleitbezorger’. Over die vertaling valt te twisten, in ieder geval is deze pleitbezorger bepaald niet alleen maar meegaand: “Wanneer hij komt zal hij de wereld duidelijk maken wat zonde, gerechtigheid en oordeel is: zonde – dat ze niet in mij geloven, gerechtigheid – dat ik naar de Vader ga en jullie me niet meer zien, oordeel – dat de heerser over deze wereld is veroordeeld.” (Joh. 16: 8-11). De Geest van God is ook een kritische Geest die telkens ook een tegenover blijft.

We raken hier overigens wel aan een complexe materie, namelijk de verhouding tussen godsbeeld en kerkopbouw. Je kunt omwille van de vitaliteit van een geloofsgemeenschap moeilijk het godsbeeld aanpassen. Zo werkt dat niet. Godsbeelden kunnen niet geïnstrumentaliseerd worden ten behoeve van gemeenteopbouw. Tegelijk hebben ze alles met elkaar te maken. Er speelt hier een zeer actueel dilemma dat nauwelijks langs strategische, doelrationele weg valt aan te pakken.²⁵ Voor velen staat een persoonlijk godsbeeld onder druk. Ze komen niet verder dan het besef dat er iets of iets is. Een dergelijk godsbesef kleurt

uiteraard ook het werken aan geloofsgemeenschap, als het al gebeurt. Iemand als Jan Hendriks heeft daar weinig vertrouwen in: ‘Als we de notie van God als persoon, dat wil zeggen als Iemand, opgeven, dan impliceert dat het einde van kerk en christelijk geloof.’²⁶ Hij realiseert zich overigens heel goed dat je persoonlijke godsbeelden niet kunt opleggen of afdwingen. Alleen vanuit ervaringskennis (mythos) – en niet vanuit rationele kennis (logos) – kan het besef ontstaan en groeien dat er Iemand met wie we kunnen communiceren. Hendriks benadrukt dan ook het belang van het scheppen van voorwaarden binnen de kerk waardoor we existentiële geloofservaringen kunnen opdoen. Opnieuw komen we hier uit bij het enorme belang van het geloofsgesprek.

Ik volsta hier met te zeggen dat het spreken over God ten diepste zal moeten gebeuren vanuit een spreken tot God.²⁷ Maar ik realiseer me daarbij ook onmiddellijk dat de acte van *het spreken tot* een persoonlijk godsbeeld veronderstelt. Eerder dan we vaak denken hebben we al beslissingen genomen. Dat laat zien hoe complex de verhouding tussen godsbeelden en kerkopbouw is.

‘Jezus, dat lucht op....!’

Ik ga tot slot ook nog even naar het missionaire wezen van de kerk. Gelukkig zien we daarvoor in onze tijd een oplevende interesse.²⁸ Ook dit thematische nummer van Geestkracht is er een uiting van. In het recente boek *Ploeteren en pionieren* wordt gezocht naar nieuwe vormen van kerkelijke aanwezigheid in de samenleving. Een van de ervaringen die me daarbij trof was die van een medewerkster van de gebedswinkel in Woerden. Ze draaide ook mee in de lokale ruilkring, waarin mensen elkaar diensten bewijzen zonder dat er geld aan te pas komt. De ruileenheid in Woerden is de kaaskop. Een vrouw vroeg aan deze medewerkster of ze voor haar wilde bidden. Daar wilde ze ook een aantal kaaskoppen voor neertellen. De medewerkster keek natuurlijk op van de kennelijke ruilwaarde van het gebed, maar stemde graag toe. Toen het amen geklonken had, zei de vrouw vanuit de grond van haar hart: ‘Jezus, dat lucht op!’²⁹

Dit voorval laat zien hoe verrassend het kan zijn als we nieuwe wegen durven te gaan. Voorbij aan klassieke (verwachtings)patronen, kan de kracht van het Evangelie op originele wijze oplichten. Vanuit de oprechte uitroep van deze onbekende vrouw, kunnen we nadenken over het eigene van missionaire aanwezigheid. Die eigenheid zou mede gelegen kunnen zijn in het verlangen dat op termijn de uitroep van de vrouw iets zou veranderen en ze zou uitroepen: ‘Jezus, *die* lucht op!’ Levend vanuit de Geest van Jezus Christus kunnen we immers blijvend opgelucht Adem halen. Voor de kerk is er daarom alle reden om die opluchting te blijven communiceren.

Noten

¹ Een eerdere en veel kortere versie van dit artikel, getiteld *Theologische notities bij het nadenken over kerkopbouw. Urgente kwesties*, verscheen in de WKO Nieuwsbrief nr. 71, november 2009, p. 24-27.

² Sake Stoppels, *Voor de verandering. Werken aan vernieuwing in gemeente en parochie*, Zoetermeer 2009, met name p. 33-36

³ Gert Noort, Stefan Paas, Henk de Roest en Sake Stoppels, *Als een kerk opnieuw begint. Handboek voor missionaire gemeenschapsvorming*, Zoetermeer 2008

⁴ Overigens is nu binnen de PKN gemeentestichting een serieus missionair speerpunt!

⁵ Illustratief is hier misschien wel de zesde en de vernieuwde druk van Noorloos' boek *Leven uit de Bron. Via geloofsopbouw naar gemeenteopbouw* dat begin dit jaar verscheen (Kampen 2010)

⁶ In het onder noot 7 genoemde artikel bespreek ik kort drie denkers die aan dit gesprek een bijdrage hebben geleverd: Gerben Heitink, Jan Hendriks en Henk de Roest. Veel meer namen zouden kunnen worden genoemd.

⁷ Een concrete bijdrage aan het gesprek hierover heb ik willen leveren in het artikel ‘Een kerk met gastvrije drempels. Over zegenen en dopen’, in: *Kerk en Theologie*, jrg. 60 (2009), nr. 3, p. 234-238

-
- ⁸ H. Berkhof, *Christelijk geloof. Een inleiding tot de geloofsleer*, Nijkerk 1979, vierde druk, p. 357. Gerben Heitink haalt deze uitspraak instemmend aan in zijn recente boek *Een kerk met karakter. Tijd voor heroriëntatie*, Kampen 2008, p. 158
- ⁹ Christopher Jamison, *Levenslessen van een abt. De 7 stappen naar een leven volgens Benedictus*, Tielt z.j., p. 153, 154
- ¹⁰ Vergelijk Jan Wilem Duyvendak, Menno Hurenkamp (red.), *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*, Amsterdam 2004, p. 220
- ¹¹ E. Stanley Ott, *Twelve dynamic Shifts for Transforming your Church*, Grand Rapids 2002, p.45 ev.
- ¹² De drie werkwoorden zijn zogenaamde participia.
- ¹³ K.A. Schippers, *De gemeente als leergemeenschap*, Kampen 1977
- ¹⁴ idem, p. 14
- ¹⁵ Henk de Roest, *Een huis voor de ziel. Gedachten over de kerk voor binnen en buiten*, Zoetermeer 2010, p. 79
- ¹⁶ De Duitse gemeenteopbouwman Christian Schwarz zou deze verrassende aanpak typeren als jiu jitsu! Zie voor andere voorbeelden Sake Stoppels, *Voor de verandering*, p. 32,33
- ¹⁷ Stanley Hauerwas, *Een robuuste kerk. De christelijke gemeente in een postchristelijke samenleving*, Zoetermeer 2010, p. 21
- ¹⁸ *The London Institute of Contemporary Christianity* (LICC) poogt het denken aan holistisch discipelschap ingang te doen vinden in kerken. Ze doet dat vanuit het onderzoeksgegeven dat gemeenteleden en parochianen vaak weinig steun ondervinden vanuit hun geloofsgemeenschap bij het zoeken naar een weg om Christus concreet te volgen in het dagelijkse leven. Zie voor meer informatie www.licc.org.uk
- ¹⁹ Uit: *Tussentijds. Aanvullend liedboek bij het Liedboek voor de Kerken*, Lied 75, couplet 3
- ²⁰ G. Dekker en H.C. Stoffels, *Godsdienst en samenleving. Een introductie in de godsdienstsociologie*, Kampen 2001, p. 129
- ²¹ Vergelijk W. Dekker, 'De Protestantse Kerk in Nederland. Einde of nieuw begin?', in: *Demonstrant, lobbyist of gesprekspartner? De presentie van de kerk in de samenleving*, Kampen 2004, p. 114,115
- ²² Er lijkt momenteel een groeiende aandacht te zijn voor thema's als 'prophetisch pastoraat', 'pastoraat als tegenspraak' etc. Zo was er in de zomer van 2009 in Leuven een congres over deze thematiek van de *European Council of Pastoral Care and Counselling*. Ook wijs ik op recente publicaties als Dominiek Lootens, *Leven in tegenspraak. Perspectieven op pastorale vorming*, Antwerpen 2008 en A. Dillen e.a., *De moed om te spreken en te handelen. Prophetisch pastoraat*, Antwerpen 2009.
- ²³ Opmerkelijk in dit verband is dat de niet gelovige socioloog Herman Vuijsje in zijn boek *Tot hier heeft de Heer ons geholpen. Over godsbeelden en goed gedrag* (Antwerpen/Amsterdam 2007) een soortgelijk geluid laat horen: 'De God van Nederland is lief en tadeloos geworden.' (p. 231)
- ²⁴ Ruard Ganzevoort, *De hand van God en andere verhalen. Over veelkleurige vroomheid en botsende beelden*, Kampen 2006, p. 57-78, met name 74-76
- ²⁵ Vergelijk hier Jan Hendriks, *Verlangen en vertrouwen. Het hart van gemeenteopbouw*, Kampen 2008, p. 167-172 ('God als iemand?!')
- ²⁶ Jan Hendriks, a.w., p. 170
- ²⁷ Feitelijk is dat een gebod dat we ook hanteren in de omgang van mensen met elkaar
- ²⁸ Zie bijvoorbeeld de missionaire toer langs alle classes binnen de PKN en de daarbij horende werkmappij *30 kansrijke modellen voor de missionaire gemeente* (PKN 2009)
- ²⁹ Martijn Vellekoop, Nico-Dirk van Loo, *Ploeteren en pionieren. Nieuwe manieren van kerk zijn*, Amsterdam 2009, p. 48